

HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ DEĞERLENDİRME ÖĞESİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRİLMESİ*

EVALUATION OF ASSESSMENT ASPECTS OF SOCIAL SCIENCES LESSON'S TEACHING
PROGRAM ON THE OPINIONS OF CLASSROOM TEACHERS

Muteber GÜMÜŞ

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim
Programları ve Öğretimi Bölümü
mutebergs48@hotmail.com

Yrd. Doç. Dr. Necdet AYKAÇ

Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim
Programları ve Öğretimi Bölümü
necdetaaykac@mu.edu.tr

Öz

Bu araştırma 2005-2006 yılında uygulanmaya başlanan (1, 2, 3. sınıf) Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın değerlendirme ögesine yönelik öğretmen görüşlerini belirlemeyi ve bu bulgular ışığında da programı değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle 3 bölüm, 13 soru ve 27 maddeden oluşan ve üçlü likert tipine uygun olarak hazırlanan öğretmen görüşleri anketi, Muğla merkez ve ilçelerinde görev yapan 200 sınıf öğretmenine uygulanmıştır. Ölçekten elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin değerlendirme süreci ile ilgili yeterince hizmet içi eğitim alamadıkları, geleneksel ve alternatif ölçme değerlendirme araçlarını harmanlayarak kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin, büyük bir çoğunluğunun alternatif ölçme araçlarını uygulama ve değerlendirme boyutunda hala bazı sıkıntılar yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hayat bilgisi dersi öğretim programı, geleneksel ölçme ve değerlendirme, alternatif ölçme ve değerlendirme

Abstract

This research deals with the purpose of evaluating the Social Sciences Lesson's curriculum of the teacher's opinions and the evaluation of these comments. For this reason, teacher's sight questionnaire that exists from three parts thirteen questions and twenty seven parts according to the likert type has been carried out and was applied to two hundred teachers working in Muğla and in the towns of it. As a conclusion, it's been found that teachers haven't taken enough courses as a result they use a mixture of traditional and alternative measurements and evaluation tools. Most of the teachers have problems with the application of alternative measurement tools and still face some problems with the evaluation part.

Key Words: social sciences lesson's teaching program, traditional assessment and evaluation, alternative assessment and evaluation

* 1.Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi 13-15 Mayıs 2010 Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi'nde Sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Bilgi çağıyla birlikte birçok alanda var olan kalıplaşmış bilgiler zamanla değişmektedir. Bireyde istendik davranış değiştirme süreci olan eğitim zamanla bu değişimlerden etkilenmiştir (Ertürk, 1994). Türkiye’de hem bilgi toplumunda kabul gören bireyler yetiştirebilmek hem de Avrupa Birliği normlarına uyum sağlamak amacıyla eğitim sisteminde köklü değişikliklere gidilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nca hazırlanan, yapılandırmacı yaklaşımı temele aldığı belirtilen ve 2005-2006 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konan ilköğretim programları eğitim alanında geçmişten günümüze yapılmış en büyük köklü değişiklik olarak sunulmuştur. Ancak, programın deneme aşamasının bir yıl gibi kısa bir süreyi kapsaması ve programın etkili uygulanabilmesi için de gerekli alt yapı ve koşulların yeterince hazırlanmamış olması programın başarısına gölge düşürmüştü ve birçok tartışmaya neden olmuştur.

Türkiye’de 2005-2006 yılından başlayarak uygulanmaya konan programlardan biri de Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’dır. Hayat Bilgisi Dersi mihver derslerden biri olarak kabul edilmekte ve ilköğretimin birinci kademesinde yer alan bir ders olarak çocuğun toplum ile okul arasında bağ kurmasında, toplumsal değer ve normları öğrenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu yönüyle, Hayat Bilgisi Dersi, bireyleri değişen toplum yaşamına hazırlamakta, bilginin ve eğitimin öneminin arttığı bu çağda, çağın gereklerine uygun davranışları geliştirmede birey için ilk adımı oluşturmaktadır (Belet, 1999). Bu açıdan bakıldığında, öğrencilerin öğrenme süreci açısından önemli işlevi olan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nın etkililiğini değerlendirmek oldukça önemlidir.

2005-2006 yılında uygulanmaya konan eğitim programları hazırlanış süreci, kısa sürede uygulamaya konması noktasında eleştirilmesi yanında programın öğeleri olan kazanımlar, içerik, öğrenme durumları ve değerlendirme açısından da üzerinde önemli tartışmalar yapılmıştır. Program öğeleri açısından en büyük tartışmalar, programın değerlendirme ögesi hakkında yapılmış ve bu konuda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Araştırma sonuçları öğretmenlerin alternatif ölçme araçlarını uygulama konusunda yeterli bilgiyi sahip olmadıklarını, alternatif ölçme araçlarını uygularken sorunlar yaşadıkları ve programın değerlendirme süreciyle ilgili yeterli hizmet içi eğitim almadıklarını ortaya çıkarmıştır (Acar, 2007; Algan, 2008; Kanatlı, 2009; Okur, 2008). Hazırlanan bir eğitim ya da öğretim programında değerlendirme boyutu oldukça büyük bir öneme sahiptir. Uygulanan bir programda değerlendirme ögesi hem öğrenme sürecinin sonunda öğrencilerin ne kadar bilgi ve beceriyle donandığını belirlemede hem de uygulanan programla ilgili bir sonuca varılmasında ve programla ilgili sorunların saptanarak bunlara çözüm üretilmesinde yol gösterici olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nın önemli bir ögesi olan değerlendirme boyutuna ilişkin yapılan bu çalışma program geliştirme alanına katkı getirebilecektir. Eğitim programının uygulanmasında programın uygulayıcısı ve sınıf düzeyinde geliştiricisi olan öğretmenlere büyük bir sorumluluk düşmektedir (Ornstein ve Hunkins, 1998). Bu açıdan bakıldığında programın başarısı iyi hazırlanması yanında programı uygulayan öğretmenlerin niteliği ve donanımı ile doğrudan

orantılıdır. Öğretmenlerin programları değerlendirilebilmesi de ölçme araçları ve değerlendirme konusunda yeterli bilgiye sahip olmasına bağlıdır. Ancak bu şekilde öğretmenler öğrenme sürecinde uygun olan yerde uygun ölçme araçlarını kullanarak nesnel, geçerli ve güvenilir ölçümler ve değerlendirmeler yapabilirler. Öğrenme süreci açısından önemli bir rehber görevi üstlenen öğretmenlerin programları uygularken ortaya çıkan sorunları da fark etmesi olası görünmektedir. Bu yönüyle bu çalışmada, uygulama içinde yer alan öğretmenlerin görüşlerine başvurulması uygulama boyutunda ortaya çıkan sorunlara ulaşılmasına olanak sağlayabilecektir. Bu araştırma ile 2005 yılından bu yana uygulanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın değerlendirme ögesinin, öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmesi amaçlanmaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırmada, betimsel araştırma modellerinden genel tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte veya halen var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2007).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini, Muğla İli Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okullarında görev yapan 2141 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Merkez, Milas, Köyceğiz, Fethiye ve Yatağan ilçelerindeki ilköğretim okullarında görev yapan ve seçkisiz olarak belirlenen 200 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

Verileri Toplama Aracı

Bu araştırmada, sınıf öğretmenlerinin uygulanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın değerlendirme süreci ile ilgili görüşlerini almak için Algan'ın "İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının Ölçme ve Değerlendirme Ögesinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi" adlı tezindeki anket kullanılmıştır. Ölçeğin deneme uygulaması yapılmış ve ölçeğin güvenilirliği 0,93 olarak saptanmıştır.

Verilerin Analizi

Sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın değerlendirme süreci ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla uygulanan ankette elde edilen veriler, SPSS 11 programıyla analiz edilmiş, elde edilen verilerin frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde "2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Değerlendirme Ögesini Değerlendirme Anketi"nden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Analiz sonuçlarından elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Öğretmenlerin 2005 Yılı Hayat Bilgisi Öğretim Programının Değerlendirme Ögesi Hakkında Hizmet İçi Eğitim Alıp Almadıklarına İlişkin Bulgular

	N	%
Evet	61	30,5
Kısmen	52	26
Hayır	87	43,5
Toplam	200	100

Tablo 1'e göre Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın değerlendirme ögesiyle ilgili sınıf öğretmenlerinin %30,5'i hizmet içi eğitim aldıklarını, % 26'sı kısmen hizmet içi eğitim aldıklarını, %43,5'i ise yeterli hizmet içi eğitim almadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Öğrenci Başarısını Ölçme ve Değerlendirmede Öncelik Verdikleri Değişkenlere İlişkin Bulgular

Öğrenci başarısını ölçme ve değerlendirmede öncelik	N	%
Öğrencilerin sınavlarda gösterdiği başarı düzeyi	19	9,5
Öğrencilerin sınıf içinde yıl boyunca gösterdikleri performans	87	43,5
Öğrencinin ilgi ve yetenekleri	23	11,5
Eğitim programına göre öğrencilerin kazandıkları beceri ve	62	31
Öğrencilerin kazandığı bilgiler	7	3,5
Diğer	2	1
Toplam	200	100

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmenlerin öğrenci başarılarını değerlendirirken öncelikli olarak %43,5'inin öğrencilerin yıl boyunca gösterdiği performans düzeylerine dikkate aldıkları, % 11,5'inin de öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda değerlendirme yaptıkları görülmektedir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Uygularken Karşılaştıkları Sorunlar ve Karşılaşma Sıklığına İlişkin Bulgular

Karşılaşma Sıklığı	1.		2.		3.		4.	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Uygulamanın çok fazla zaman alması nedeniyle zaman sıkıntısı çekiyorum.	82	41	54	27	47	23,5	17	8,5
Ölçeklerin çok karmaşık olması nedeniyle değerlendirme de zorluklarla karşılaşıyorum.	57	28,5	69	39,5	41	20,5	33	16,5
Yeni programa yönelik ölçme değerlendirme araçlarını hazırlamada güçlük çekiyorum.	52	26	48	24	71	35,5	29	14,5
Yeni ölçme değerlendirme araçlarını öğrencilerin tamamına uygulayamıyorum.	9	4,5	29	14,5	41	20,5	111	55,5
Toplam	200	100	200	100	200	100	200	100

Tablo 3'e göre öğretmenlerin % 41'i yeni ölçme değerlendirme araçlarını uygularken en sık karşılaştıkları sorun olarak, zaman sıkıntısı yaşadıklarını ifade ederken, %39,5'i ikinci karşılaşılan

sorun olarak ölçeklerin karmaşık olması nedeniyle değerlendirme de zorluk yaşadıklarını, %35,5'i ise üçüncü karşılaşılan sorun olarak yeni ölçme araçlarını hazırlarken zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4. Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçlarının Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme Araçlarına Göre Zayıf Yönlerine İlişkin Bulgular (Her öğretmen 3 seçenek işaretlemiştir)

Tercih	N	%
1- Öğrencilerin ödevlerini başkalarına yaptırması	117	19,5
2-Öğrencileri çok fazla maddi külfet altına sokması	43	7,16
3-Ölçme değerlendirme sürecinin çok karmaşık ve zor anlaşılır olması	97	16,1
4-Öğrencilerin hatırlamaya yönelik bilgiye ne düzeyde sahip olduğunu tam olarak ölçememesi	94	15,6
5-Öğrencilerin öğretmen kontrolünden uzak olması	59	9,83
6-Ölçme değerlendirme araçlarının hazırlanmasının zor olması	72	12
7-Ölçme değerlendirmenin sürecinin uzun sürmesi	118	19,6
Toplam	600	100

Tablo 4'e göre öğretmenlerin %19,6'sı alternatif ölçme araçları ile değerlendirme yapmanın uzun bir süreyi kapsadığını, %19,5'i öğrencilerin ödevlerini başkalarına yaptırdıklarını,%16,1'i de alternatif ölçme araçları ile değerlendirme yapmayı karmaşık ve zor bulduklarını belirtmektedirler.

Tablo 5. Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Kullanma Sıklığına İlişkin Bulgular

Ölçme Değerlendirme Araçları	Her Zaman (3)		Bazen (2)		Hiçbir Zaman (1)		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Yazılı sınavlar	36	18	86	43	78	39	200	100
2. Öğrenci ürün dosyaları	89	44,5	82	41	29	14,5	200	100
3. Kısa cevaplı testler	64	32	77	38,5	59	29,5	200	100
4. Öz değerlendirme formları	52	26	84	42	64	32	200	100
5. Kavram haritaları	49	24,5	96	48	55	27,5	200	100
6. Sözlü sınavlar	33	16,5	72	36	95	47,5	200	100
7. Gözlem formları	47	23,5	104	52	49	24,5	200	100
8. Çoktan seçmeli sınavlar	127	63,5	46	23	27	13,5	200	100
9. Yapılandırılmış grid	43	22,5	66	33	81	40,5	200	100
10. Dereceleme ölçekleri	74	37	95	47,5	31	15,5	200	100
11. Doğru-yanlış testleri	114	57	46	23	40	20	200	100
12. Akran ve grup	62	31	87	43,5	51	25,5	200	100
13.Eşleştirme testleri	95	47,5	66	33	39	19,5	200	100
14.Görüşme formları	41	20,5	69	34,5	90	45	200	100
15.Performans ödevleri	138	69	59	28,5	3	1,5	200	100
16.Proje ödevleri	103	51,5	85	42,5	12	6	200	100
17.Tutum ölçekleri	38	19	97	48,5	65	32,5	200	100
18.Tanılayıcı dallanmış ağaç	25	12,5	86	43	89	44,5	200	100
19.Kelime ilişkilendirme	54	27	67	33,5	79	39,5	200	100

Tablo 5'e göre sınıf öğretmenlerinin, sık sık kullandığı geleneksel ölçme araçlarının başında % 63,5'le çoktan seçmeli testler gelmektedir. Daha sonra da sırasıyla % 57'ile doğru-yanlış testleri, % 47,5'le eşleştirme testleri vardır. Öğretmenlerin hiçbir zaman kullanmadıkları geleneksel ölçme araçlarının başında % 47,5'le sözlü sınavlar gelmektedir. Sınıf öğretmenlerinin, sık sık kullandığı yeni ölçme araçlarının başında % 69'la performans ödevleri gelmektedir. Daha sonra sırasıyla %51,5'le proje ödevleri, % 44,5'le de öğrenci ürün dosyası vardır. Öğretmenlerin % 48,5'i tutum ölçeklerini bazen kullanmaktadır. Öğretmenlerin hiçbir zaman kullanmadıkları yeni ölçme araçlarının başında % 45'le görüşme formları gelmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen diğer bulgulara göre öğretmenlerin % 40,5'i yeni ölçme araçlarının uygulanması için derse ayrılan süreyi yeterli bulmamaktadır. Yeni ölçme araçları ile öğrencilerin öğrenme eksikliklerin belirlenebildiğini düşünen öğretmen sayısı % 31 iken, % 32,5'i ölçeklerin kazanımları ölçmek için yeterli olmadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin % 31,5'i öğretmen kılavuz kitaplarında değerlendirme süreciyle ilgili açıklamaları yeterli bulurken, % 45,5'i kısmen yeterli bulmaktadır. Öğretmenlerin % 44,5'i ise öğrenci ve çalışma kitaplarındaki değerlendirme boyutu ve ölçme araçları ile ilgili yeterince yol gösterici açıklamanın bulunmadığını belirtmişlerdir.

4. TARTIŞMALAR

Araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerin Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın değerlendirme ögesiyle ilgili yeterince hizmet içi eğitim almadıkları yönünde görüş belirttikleri görülmüştür. Öğretmenlere programın amacı ve değerlendirme süreçleri ve ölçekler konusunda yeterli hizmet içi eğitim verilmemesi öğretmenlerin yeni ölçme araçlarını karmaşık, zor, zaman alıcı olarak algılamasına ve geleneksel sonuç temelli değerlendirme sürecine uyum sağlamış olmaları yeni programa uyum sağlamalarını zorlaştırmıştır.

Bu alanda yapılan pek çok araştırmada da öğretmenlerin 2005 yılında uygulamaya konan programın değerlendirme ögesi ve yeni ölçme araçları konusunda hizmet içi eğitime gereksinimleri olduğunu ortaya çıkarmıştır (Acar, 2007; Algan, 2008; Candur, 2007; Erdoğan, 2007). Ayrıca öğrenci başarılarını değerlendirirken en çok öğrencinin sınıf içinde yıl boyunca gösterdiği performans düzeyini dikkate alarak değerlendirme yaptıkları görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, öğretmenlerin öğrencilerin başarılarını tek bir sınav yerine öğrenme sürecinin tamamını dikkate alarak değerlendirmeleri süreç temelli bir değerlendirme açısından olumlu olarak görülebilir. Ancak, öğretmenlerin daha çok performans, proje ve ürün dosyası üzerinden değerlendirmeye gitmesi ve bu çalışmaların daha çok ders dışında verilmesi, öğrencinin çalışma süresince gözlenmesine engel olduğu gibi kısmen de olsa çalışmalar öğrencilerin dışındaki kişiler tarafından yapıldığı için değerlendirme sürecinden istenen verimin elde edilmesini engelleyici bir öge olarak görülebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu, yeni ölçme araçları sayesinde öğrencilerin yaratıcılıklarının, problem çözme becerilerinin geliştiğini ve öğrencilerin sahip oldukları bilgi ve

becerilerle gerçek yaşam arasında ilişki kurabildiklerini düşünmektedirler. Öğretmenlerin bu bakış açısı ile yeni ölçme araçlarını geleneksel ölçme araçlarından üstün gördükleri söylenebilir. Ancak, öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu, yeni ölçme araçları ile değerlendirme yapmayı zor ve karmaşık bulmakta ve okullarda bir ders için ayrılan süreyi değerlendirme yapmak için yeterli bulmamaktadır. Aynı şekilde öğretmenlerin, öğrencilerin performans ve proje ödevlerini başkalarına yaptırdıkları yönünde görüş belirttikleri saptanmıştır. Bu yönleri ile öğretmenlerin yeni ölçme araçlarını geleneksel ölçme araçlarından zayıf gördükleri söylenebilir.

Öğretmenlerin, Hayat Bilgisi Dersi'nin değerlendirme boyutunda geleneksel ölçme araçlarından en fazla çoktan seçmeli, doğru-yanlış testleri ve eşleştirmeli testleri, en az da sözlü sınavları kullandıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin alternatif ölçme araçlarından sırasıyla performans ödevleri, proje ödevleri ve öğrenci ürün dosyalarını çok sık kullandıkları, görüşme formları, tutum ölçekleri, yapılandırılmış grid, tanılayıcı dallanmış ağaç ve sözcük ilişkilendirme gibi süreç temelli ölçekleri çok az kullandıkları görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, öğretmenlerin genel olarak sonuç temelli değerlendirme araçlarına daha fazla yer verdikleri ve süreç temelli ölçekleri daha az kullandıkları görülmektedir. Yapılan farklı çalışmalarda da genel olarak benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu değerlendirme sürecinde akran değerlendirme, öz değerlendirme, tutum ölçekleri gibi süreç temelli öğrenciyi değerlendirme sürecine katan ölçekleri çok az kullandıkları ya da hiç kullanmadıkları bunun yerine sonuç temelli yazılı ve sözlü sınavlardan oluşan geleneksel ölçme araçlarını daha sık kullandıkları belirlenmiştir (Algan, 2008; Erdal, 2007; Kanatlı, 2009; Parmaksız, 2004; Yıldırım ve Öztürk, 2009).

Öğrenme sürecinde belirlenen kazanımlara ne ölçüde ulaşıldığını belirlemek, tek bir ölçme aracı yerine farklı ölçme araçlarını birlikte kullanmayı gerektirmektedir. Ancak, araştırma sonuçları sonuç temelli öğretmen merkezli bir değerlendirme sürecinin okullarda hala hâkim olduğunu göstermektedir. Bu sonuçta öğretmenlerin alternatif ölçme araçları hakkında yeterli hizmet içi eğitim almamalarının etkisinin olabileceği gibi, süreç temelli olan bazı kaynaklarda alternatif ölçme aracı olarak ifade edilen ancak birbirinin yerine alternatif değil de tamamlayıcı olarak kabul edilebilecek değerlendirme sürecine öğrenciyi katan, süreci ve sonucu birlikte değerlendirmeye olanak sağlayan ölçme araçlarının uygulamasının ve değerlendirmesinin uzun zaman almasının etkili olduğu söylenebilir. Yıldırım ve Öztürk'ün (2009) yaptığı araştırma bu düşüncüyü destekler nitelikte görülmektedir. Araştırma sonucuna göre, öğretmenlerin % 85'i programda önerilen süreç temelli ölçme araçlarının kalabalık sınıflarda uygulanmasının zor olduğu, % 83,7'si ise bu araçların zaman alıcı olduğu yönünde görüş belirttikleri saptanmıştır. Ayrıca programda her ne kadar yapılandırmacı yaklaşımın temel alındığı ve bu yönüyle süreç temelli bir değerlendirmenin yapılmasının doğru olduğu belirtilmesine karşın, öğrencilerin SBS, YGS ve LGS gibi sınavlarla yüz yüze kalması programın değerlendirme öğesi açısından büyük bir çelişki yaratmış, okullarda süreç odaklı değerlendirme yerine

sonuç odaklı değerlendirmelerin daha ön plana çıkmasında önemli etmenlerden biri olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, Hayat Bilgisi Dersi öğretmen kılavuz kitaplarında ve öğrenci çalışma kitaplarında değerlendirme süreci ile ilgili yeterince açıklamanın olmadığını düşünmektedirler. Algan'ın (2008) araştırma sonucu Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz kitaplarında değerlendirme ile ilgili yeterli ve anlaşılır bilgi bulunmaması bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Bu yönüyle farklı derslere yönelik olarak MEB tarafından hazırlattırılan kitaplarda değerlendirme boyutunu yeterince açık ve anlaşılır olmadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin çoğu Hayat Bilgisi Dersi'nde, tema sonlarında öz değerlendirme formlarını, akran ve grup değerlendirme formlarına oranla daha sık kullandıklarını ancak öğrenciler tarafından yapılan öz değerlendirmeleri de çok güvenilir bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Değerlendirme sürecinde öğretmenlerin, öğrencilerin kendini değerlendirmelerine güvenmemesi öğretmen merkezli bir bakış açısından kaynaklandığı söylenebilir.

Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu tarafından yeni ölçme araçlarını kullanarak yapılan değerlendirmelerde öğrencilerdeki bilgi eksikliğinin tam olarak belirlenemediği yönünde görüş belirttikleri görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin çoğu, değerlendirme sürecinde kullanılan öğrenci ürün dosyalarını öğrenci gelişimini izlemek için yeterli bulmamaktadır. Bu bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerin alternatif ölçme araçlarının yararlarına yeterli oranda inanmadıkları ve bu araçların öğrencileri ve öğrenme sürecini yeterli oranda değerlendirmedikleri yönünde görüş belirttikleri söylenebilir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu araştırmadan aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın değerlendirme süreciyle ilgili yeterince hizmet içi eğitim almadıkları söylenebilir. Öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarına ve bu araçların uygulanmasına yönelik olarak görüşlerinin genel olarak olumlu olduğu ancak, uygulama noktasında ders saatlerinin yetersizliği, bazı tekniklerin hala öğretmenlerin birçoğu tarafından yeterince bilinmemesi ve uygulanamaması gibi sorunlarla karşılaşıldığı saptanmıştır.

Araştırmada ortaya çıkan diğer bir sonuçta ise, öğretmenlerin öğretmen kılavuz kitaplarını ve öğrenci çalışma kitaplarını ölçme ve değerlendirme konusu ile ilgili bilgi vermede tam olarak yeterli görmedikleri ve değerlendirme sürecinde kullanılan etkinliklerde bireysel farklılıkların gözlemlenmediği yönünde görüş belirttikleri görülmüştür.

Araştırmada görüşleri alınan öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi'nin değerlendirme boyutunda geleneksel ölçme araçlarından çoktan seçmeli, doğru-yanlış testleri ve eşleştirmeli testleri en fazla kullandıkları en az da sözlü sınavları kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin, alternatif ölçme

araçlarından sırasıyla performans ödevleri, proje ödevleri ve öğrenci ürün dosyalarını çok sık kullandıkları; görüşme formları, yapılandırılmış grid, tanılayıcı dallanmış ağaç ve kelime ilişkilendirme gibi süreç temelli ölçekleri çok az kullandıkları görülmüştür. Öğretmenler değerlendirme sürecinde öz değerlendirme ve akran değerlendirme formlarını kullandıkları yönünde görüş belirtmelerine karşın bu formlarla yapılan değerlendirmeleri çok güvenilir bulmadıkları yönünde de görüş belirttikleri saptanmıştır.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerin alternatif ölçme araçlarının yararlarına inanmalarına karşın uygulama noktasında bazı zorluklar yaşadıkları saptanmıştır. Bu zorluklar daha çok bu alanla ilgili yeterli hizmet içi eğitim almamaları, alternatif ölçme araçlarını uygulamak için sürenin yetmemesi, ölçme araçlarının anlaşılır olmaması ve öğretmen kılavuz kitaplarında bunlarla ilgili yeterli açıklamanın bulunmaması olarak gösterilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin daha çok geleneksel ölçme araçlarından test sınavlarına (Çoktan seçmeli, doğru yanlış ve eşleştirmeli) geniş ölçüde yer verdikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin alternatif ölçme araçlarından ise sınıf dışında uygulanan proje, ürün dosyası (portfolyo) ve performans ödevlerine geniş yer verdikleri görülmüştür. Öğrencilerin geleceğini belirleyen SBS ve LYS gibi sınavların test ağırlıklı olmasının bu sonuçta etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca öğretmenlerin yapılandırılmış grid görüşme formları ve kelime ilişkilendirme gibi süreç temelli alternatif ölçme araçlarını kullanmaması bu araçları yeterince tanımaması ya da değerlendirme sürecinin fazla zaman alacağı düşüncesinden kaynaklanmış olabilir.

Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın etkililiğinin artırılması ve değerlendirme boyutundaki sorunların ortadan kaldırılması için aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- Programın değerlendirme sürecinde etkililiği arttırmak için öğretmenlere yeni ölçme araçları ve bunların kullanımıyla ilgili etkili hizmet içi seminerler verilmesi yararlı olabilir.
- SBS, YGS ve LGS gibi sonuç ve ürüne odaklı sınavlar kaldırılarak, sadece sürece odaklı sınavlar getirilmeli ya da ortaöğretim başarıları ve süreçte gösterdikleri başarıya göre öğrencilerin sınavsız geçiş yapabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılabilir.
- Öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarında değerlendirme süreciyle ilgili daha fazla ayrıntıya yer verilebilir.
- Öğrenciler ve veliler alternatif ölçme araçları konusunda bilgilendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2007). *Yeni ilköğretim programlarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Osman Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Algan, S. (2008). *İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi programının ölçme ve değerlendirme ögesinin öğretmen görüşleri açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, İlköğretim Ana Bilim Dalı.
- Anıl, D. (2008). Sınıf öğretmenlerinin ölçme değerlendirme sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, 44-61
- Arda, D. (2009). *İlköğretim sınıf öğretmenlerinin 2005 öğretim programı ekseninde ölçme ve değerlendirme alanındaki yeterlik ve görüşlerinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Belet, Ş. (1999). *İlköğretim kurumlarında uygulanan hayat bilgisi programının değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Candur, F. (2007). *Öğretmenlerin fen ve teknoloji öğretimi, kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemleri ve bu yöntemlerin öğretim sürecindeki önemi hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Erdal, H. (2007). *2005 İlköğretim matematik programı ölçme değerlendirme kısmının incelenmesi (Afyonkarahisar ili örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan M. (2007). Yeni geliştirilen dördüncü ve besinci sınıf fen ve teknoloji dersi öğretim programının analizi, nitel bir çalışma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Bahar, 5 (2), 221-254
- Ertürk, S. (1994). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları.
- Güleryüz, H. (2008). *Hayat bilgisi öğretimi ve programı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kanatlı, F. (2008). *Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri konusunda sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2004). *İlköğretim hayat bilgisi dersi (1., 2., 3. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Aksam Sanat Okulu Matbaası.
- Ornstein, A.C ve Hunkins, F. P. (1998). *Curriculum : Foundation, Principles and Issues*. Boston: Allyn and Bacon.
- Parmaksız, R. (2004). *Aktif öğrenme ve alternatif değerlendirme yaklaşımlarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilirliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak: Z.K.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tan, Ş. ve Erdoğan, A. (2004). *Öğretimi planlama ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tan, Ş. (2009). *Öğretimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tekin, H. (1994). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (8.Baskı). Ankara: Yargı Yayınları.
- Yıldırım, F. ve Öztürk, B. K. (2009). Türkçe dersi öğretim programının ölçme ve değerlendirme ögesi hakkında öğretmen görüşleri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.3,(37), 92-108.